

ANMELDELSER

The International Political Sociology of Security

Trine Villumsen Berling
New York: Routledge 2015

*Anmeldt av Øyvind Svendsen
MSc, hjelpelærer, Høgskolen i Lillehammer
oyvind.svendsen@hil.no*

Etter avslutningen på den kalde krigen rundt 1990, har det vært populært å søke svar på hvordan denne betydningsfulle historiske endringen kom i stand. Trine Villumsen Berling ved Centre for Advanced Security Theory ved Universitetet i København er med sin bok mer opptatt av hva som skjedde med den europeiske forståelsen av sikkerhetsbegrepet da den ytre fienden forsvant omtrent over natten. Hvordan kunne NATO overleve som allianse utover på 1990-tallet når fienden var borte? Alliansens eksistens var legitimert gjennom de bipolare maktforholdene som preget verdenspolitikken på den tiden. Denne posisjonen som balanseinstrument forsvant med Sovjetunionens oppløsning, og innholdet i sikkerhetsbegrepet måtte redefineres. Det er kampen om den redefineringen som studeres i boken. Hva skulle være den legitime tilnærmingen til europeisk sikkerhet når Sovjetunionen var oppløst?

Et naturlig steg, gitt ønsket om å gjøre rede for en slik maktkamp, er å lokalisere aktørene i kampen. Den tradisjonelle forskningen på sikkerhet har som utgangspunkt at aktørene (og det som skal sikres) er nasjonalstatene. Argumentet i denne boken bygger på teorien til Pierre Bourdieu, den franske sosiologen som blir stadig mer anvendt i sikkerhetsforskningen.¹ Hovedpoenget er at studier av maktkamper ikke kan definere aktører forut for erfaring. I stedet må man studere praksiser og relasjoner i et felt, og deretter på empirisk grunnlag definere de relevante aktørene. Denne formen for praksis-orientert teoretisering i studiet av internasjonal politikk har direkte konsekvenser for den kunnskapsproduksjonen forskeren selv tar del i. Det blir umulig å skille mellom teori og politisk praksis som om de tilhører to separate verdener. Dette fokuset er etter mitt skjønn bokens viktigste bidrag. Villumsen Berlings refleksjoner omkring akademias kunstige dikotomi mellom eget virke og studieobjektet, driver debatten om

1. Se Kirsti Stuvøys anmeldelse i *Internasjonal Politikk* 01/13.

akademikeren som subjekt i relasjon med sitt forskningsobjekt videre. Sikkerhetsforskningen generelt, og særlig den amerikanske, tenderer mot å forstå politiske praksiser som eksisterende i en verden utenfor forskningsmiljøet. Villumsen Berling insisterer på å bryte ned denne dikotomiseringen, fordi det som gjøres i forskningen har en direkte effekt på andre aktørers forståelse av sikkerhet.

Bokens teoretiske utgangspunkt følges opp i analysen som baserer seg på tre former for makt, eller kapital, som Bourdieu kaller det. De ulike formene er vitenskapelig kapital, militær kapital og sosial kapital. Disse besittes av ulike aktører i det europeiske sikkerhetsfeltet og ble anvendt instrumentelt i maktkampen vedrørende definisjonen av den legitime tilnærmingen til sikkerhet i Europa. Analysen er spesielt overbevisende i sin behandling av de to første formene for kapital, og jeg vil her presentere to eksempler fra den empiriske analysen som synes særlig relevante i prosessen mot en redefinering av europeisk sikkerhet utover på 1990-tallet.

Det første er knyttet til den rollen vitenskapen spiller i praktisk politikk. Det vitenskapelige paradigmet som i hovedsak dannet forståelsen for den kalde krigens logikk, berodde på en (ny)realistisk tilnærming til internasjonal politikk som hevdet at stabilitet var resultatet av maktbalanse mellom to maktpoler i det internasjonale systemet. Naturlig nok ble denne vitenskapelige sannheten utsatt for et kraftig tilbakeslag da den ene maktpolen forsvant. Aktører i internasjonale maktkamper anvender vitenskapelige sannheter for å vinne igjennom med sine sikkerhetspolitiske argumenter, men da Sovjetunionen falt, falt denne vitenskapelige sannhet med den. NATO, som er det primære studieobjekt i boken, måtte støtte seg på ny kunnskap og nye fakta i sin sikkerhetspolitiske tilnærming. For det første baserte man seg på tesen om den demokratiske fred, som hadde sitt utspring fra forskningsprosjektet *Correlates of War*. På den måten ble restruktureringen av NATO til en innsatsallianse med evne til å krige i fjerne strøk på kort varsel legitimert gjennom nye vitenskapelige idealer. Fokuset på sammenhengen mellom fred og demokrati gjorde at alliansens involvering i for eksempel Serbia ikke ble forstått fra NATOs standpunkt som en krig mot landet i seg selv, men heller en krig mot fraværet av demokrati (s. 116).

Det andre teoretiske elementet som ble benyttet strategisk i oppbruddet med den realistiske tradisjonen, var sosialkonstruktivisme som verdenssyn. NATOs daværende generalsekretær Javier Solana hevdet å ha vært protagonisten innad i forsvarsalliansen for en ny forståelse av at sikkerhet i seg selv er (re)definert og at aktører har fremtiden i sine egne hender. Hans uttalelse fra 1999 om at «[s]ikkerhet i det 21. århundre er hva vi gjør det til. Fremtiden kan formes» (s. 121), viser en direkte sammenheng mellom grunnlaget for Solanas politiske praktiser og samfunnsforskeren Alexander Wendts arbeid, da særlig gjennom artikkelen «Anarchy is what States Make of it» (1992). Eksempler som dette styrker argumentet

om et behov for åpenhet i forhold til hvilke aktører som bidrar, og på hvilke måter de gjør det, i politiske maktkamper. Vitenskapens verden eksisterer ikke isolert fra den øvrige verden, og det kommer her tydelig frem hvordan de politiske retninger som ble skissert innenfor vitenskapen tidlig på 1990-tallet spilte en konstituerende rolle i de praksiser som formet Europas sikkerhetspolitikk.

I forlengelse av rollen nye vitenskapelige vurderinger av internasjonal sikkerhet fikk i redefineringen av sikkerhetsbegrepet, var det naturlig at også militær kapital ble en verkebyll for NATO i den nye sikkerhetspolitiske konteksten. Dette er den andre formen for kapital som synes særlig relevant i kampen om å definere den rette sikkerhetslogikken i Europa på 1990-tallet. Alliansens eksistens – og ikke minst legitimitet – i Vesten var under den kalde krigen sikret gjennom dens militære kraft relativt til Sovjetunionen. Behovet for den type makt NATO besatt, var i ferd med å viskes bort. Restruktureringen av alliansen gjorde mangelen på demokrati til fiende, og følgelig ble betydningen av det militære reformulert. Med en eksplosiv økning av nye aktører som tenketanker, forskningsinstitutter og ikke minst EU og Vestunionen i det europeiske sikkerhetsfeltet, ble NATOs eksistens som en allianse bygget på den kalde krigens militære logikk vanskelig å videreføre (s. 131). Det var på dette området at den militære kapitalen, forstått som konvensjonelt forsvar, ble forsøkt omgjort til humanitær kapital. Dette skjedde i takt med utviklingene i EU og Vestunionen til et mer samlet Europa i sammenheng med krisehåndtering og humanitært samarbeid på sikkerhetsområdet. Spørsmålet om NATOs militære kapital har vært – og er – omstridt, men poenget som her gjøres er at andre aktører i det sikkerhetspolitiske feltet stadig utfordrer NATOs definisjoner og vurderinger av internasjonal sikkerhet. NATOs respons i relasjonene med disse nye aktørene viser viktigheten av å støtte seg til en bredt akseptert tilnærming til militær kapital slik den ble definert, og at andre enn NATO definerte hva militær kapital burde være i den nye sikkerhetskonteksten.

Det empiriske argumentet i boken, slik det presenteres, danner et bilde av en ny sikkerhetspolitisk logikk i Europa som handlet om ulike impulser fra ulike aktører og hvordan de påvirket NATOs forhold til sikkerhet. Her er det, i tråd med de grunnleggende elementene i en praksis-tilnærming, en fare for at NATO i boken gis en for sentral rolle som aktør i den sikkerhetspolitiske prosessen som fulgte av Sovjetunionens fall. På tross av at et stort utvalg aktører presenteres, blir NATO gitt en helt sentral rolle i det europeiske sikkerhetsfeltet. Dette kan sannsynligvis forsvares empirisk, men boken tenderer til å a priori anta NATOs sentrale rolle i definisjonen av den legitime tilnærmingen til europeisk sikkerhet – andre aktørers makt reduseres til impulser. Villumsen Berling advarer selv mot faren for en slik tendens (s. 31). En mulig løsning her ville vært å inkludere Bourdieus helt sentrale begrep *habitus*. Da ville man på et enda lavere analyse-

nivå kunnet gjøre rede for de subjektive tilbøyeligheter som sammen med de ulike formene for kapital strukturerer aktørers posisjoner i det europeiske sikkerhetsfeltet.

Når det er sagt, lykkes Villumsen Berling godt med å følge opp sin teoretisk reflekterte posisjon med en grundig og overbevisende analyse av NATOs utvikling i et Europa der sikkerhetsbegrepet har fått en ny betydning. Boken føyer seg derfor godt inn i rekken av refleksive verk som har til hensikt å utfordre de grunnleggende forståelsene som strukturerer mye av tenkningen omkring internasjonal politikk. Det er tvilsomt om verket er så banebrytende at tittelen *The International Political Sociology of Security* kan forsvares. Men dog, det overbevisende empiriske arbeidet som ligger til grunn for denne boken bør også kunne by på eksistensielle utfordringer for samfunnsforskere som opererer med et syn fra 'ingensteds'.

Litteratur

Wendt, Alexander (1992) Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2): 391–421.

Hva truer Norge nå? Sikkerhetspolitiske selvbedrag etter den kalde krigen

Helge Lurås

Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2015

Anmeldt av Lars Jørgen Røed
Masterstudent, Universitetet i Oslo
l.j.roed@jus.uio.no

Spenningene mellom det vi kan kalle idealismen (universalismen) og realismen (nasjonalismen) i 1990- og 2000-tallets Norge forklarer mye av den sprikende og opportunistiske retorikken som i den senere tid har preget spørsmålene om Norges allianser, trusler mot Norge, hvilken profil og rolle Norge skal ha i utlandet, norsk deltagelse i internasjonale militære operasjoner, omorganisering av Forsvaret, innvandring, asylpolitikk, kampen mot islamsk radikaliserings og jihadisme, osv.

Den første setningen gir en pekepinn om bokens ambisjon, som ifølge forfatteren har vokst underveis. I forordet skriver Lurås at boken i